
**O DISCUTIE VIRTUALA DESPRE IRONIE SI IRONISM CU
KIERKEGAARD SI FIZICIANUL-MATEMATICIAN**

Gorun MANOLESCU

gmnoema@yahoo.com

Abstract: A virtual discussion on irony between G. M. as moderator, and Kierkegaard & Mathematician-Physicist was imagined.

G.M.: Multumesc, domnule Kirkegaard, ca ai acceptat discutia. Am mai invitat pe cineva, dar vad ca întârzie.

Kierkegaard: Despre ce doresti sa vorbim?

G.M.: Alte discutii precedentele (tot virtuale) au fost despre "ironie" si "ironism". As dori sa aflu propria dumitale parere. Mai ales ca, dupa stiinta mea, dumneata ai fost cel care ai deschis o astfel de discutie referindu-te la Socrate.

K¹: Dialogurile lui Platon sunt "platonice" si "socratice". În dialogurile socratice, Socrate e "Socrate". În cele platonice, Socrate e un ecou al lui Platon.

Desi traditia leaga cuvântul "ironie" de modul socratic, de aici nu rezulta ca se si stie ce este ironia. Si câte nuante îmbraca.

Daca spun ca ironia constituie substanta vietii lui Socrate si ca ea este ceva negativ, voi auzi un cor de proteste.

G.M.: Bineînteles. Socrate punea întrebări naive, prefacându-se, în mod ironic, nestiutor. Facându-i astfel pe interlocutori sa intre în contradictie cu ei însisi. Si astfel sa-si reaminteasca, încet, dar sigur, de "adevarul" pe care ei îl stiau (dar îl uitaseră) din timpul popasurilor în "lumea ideilor" platoniciene, între doua reîncarnari succesive. Ceea ce numai a "negativitate" nu suna.

K: Asta e un loc comun al "tradiției" interpretative. În schimb sensul adânc al ironiei socratice este mai greu de descoperit. Dar el transpare pregnant, pentru cineva cu acuitate sporita a "vederii", din 'Banchetul', 'Protagoras',

---

¹ Cele ce vor fi spuse, ?n continuare de Kierkegaard, se regasesc ?n : Søren Kierkegaard, *Opere (Din h?rtiile unuia ?nca viu si Despre conceptual de ironie, cu permanent referire la Socrate)*, Hunanitas, 2006. Dar amendate si, uneori – aparent – “deformate” de autorul acestei discutii (virtuale). Si spun aparent deoarece, dupa parerea autorului, nu se face nimic altceva dec?t scoaterea la iveala a unor sensuri ascunse ale g?ndirii lui Kierkegaard.

'Phaidon' si 'Apararea lui Socrate'.

Intentia lui Socrate de a pune întrebări e duplicitară. Se poate pune întrebare după întrebarea pentru a se obține un răspuns deplin. Atunci Socrate e Platon. Dar tot așa de bine se poate pune un astfel de sir de întrebări pentru a absorbi tot conținutul aparent, lăsând un loc gol în urma. Iar atunci se deoalează negativitatea ironiei.

Altfel spus: diferența dintre a pune întrebări pentru aflarea conținutului și a pune întrebări pentru a face pe altcineva de râs, este ca de la cer la pământ. Prima caută să scoată la iveală "ceva", cea de a doua relevă ironia în toată infinitatea ei negativă care nu lasă nimic să dănuie.

Și se mai poate spune: când Socrate este el însuși, utilizează "maieutic" dialectica platoniciană tocmai pentru a-l ironiza pe Platon; iar altădată sofistă pentru a-l ironiza pe sofist învingându-l cu propriile lui arme.

Voi analiza separat deoalarea ironică a dialecticii platonice și cea a utilizării ironice a sofisticii. Iar pentru aceasta, mă voi limita doar la 'Banchetul' și la 'Protagoras', ca să nu lungesc vorba. Pentru că, cele două, prezintă caracteristicile de bază ale celor două varietăți de ironie socratică.

Să încep cu 'Banchetul' ilustrând metoda prin care Socrate ajunge la infinitatea negativă a ironiei, discutând despre "iubire".

Întrucât o cercetare prea detaliată a discursului tuturor participanților m-ar duce prea departe de subiect, mă voi concentra asupra ultimului vorbitor, anume Socrate.

Socrate și-a început discursul cu oarecare ironie. Dar aceasta era doar, dacă pot spune așa, o "figură de stil". Și el n-ar merita cu adevărat numele de ironist dacă s-ar fi distins doar prin talentul său de a vorbi ironic cum alții vorbesc pasarească.

G.M.: Precum "ironic" vorbește Aristofan, în același 'Banchet' atunci când se referă la "oameni" pe care, la început, zeii i-au creat în chip androginic. Și apoi, i-au tăiat în două, dându-le sexuri diferite. Ba el sugerează chiar posibilitatea ca zeilor să le vină ideea de a tăia în două oamenii încă o dată, dacă aceștia nu sunt mulțumiți de ceea ce sunt: jumătăți ale unui om. Deci dumneata faci încă o distincție: între a vorbi ironic prin figuri de stil și adevărata ironie a unui adevărat ironist.

K: Întocmai.

Revin. Vorbitorii dinaintea lui Socrate (inclusiv Aristofan) spusesea foarte multe despre iubire. Spuse din care o mare parte se potriveau cu subiectul, pastrându-se totuși presupozitia că sunt încă multe de aratat în legătura cu "iubirea".

Acum Socrate dezvoltă subiectul pentru ei.

Metoda să devină astfel transparentă. Iubirea e eliberată, din ce în ce

---

mai mult, de concretetea întâmplătoare în care se aratase în discursurile precedente. Si e redusă la determinarea ei cea mai abstractă. Unde se arată nu că există iubirea unuia sau altuia, sau iubirea pentru unul sau altul. Ci există iubire pentru ceva pe care nu-l ai. Adică dorința. Acest lucru e, într-un anumit sens, foarte adevărat. Dar, în plus, iubirea e, de asemenea, iubire infinită. Când spunem că Divinitatea e iubire, spunem că ea se comunică pe sine la infinit. Când vorbim despre ceea ce durează în iubire, vorbim, de asemenea, despre participarea la o plenitudine. Dar asta este o speculație, o abstractiune, deși pozitivă. Ce pare "plină" existentială. Dorința, în schimb, este ceea ce e negativ în ea. Dorința de posesie, lipsa acesteia, sunt subiectivitatea infinită a iubirii. Aceasta determinare negativă e, în același timp, tot abstractă. Sau, mai bine zis, ea e însuși abstractul la puterea a doua. Nu pentru că nu ar exista. Ci pentru că nu are continuitate, ne putând să se împlinească. Socrate porneste de la concret și ajunge la un tip de abstract al "abstractului". De asemenea, celălalt tip de abstract, plenitudine (pozitivă) divină, nu mai poate fi determinată acum decât tot în mod negativ. Pentru că adaosul: dorința, lipsa, nu e o determinare pozitivă. Ci doar o relație cu ceva care nu e dat în mod concret, empiric. Prin urmare așa cum abstractul, în sens existential divin, își are pozitivitatea în speculație, tot așa se poate spune că abstractul, ca negativitate, devine existential în ironie.

G.M.: Dacă privim lucrurile prin prisma celui de al doilea sens ("negativitate"), putem specula mai departe ca "existentă" Divinității s-a rupt de lumea pe care a creat-o, lăsând-o să se autodezvolte. Și astfel Ea (Divinitatea) nu poate privi la această lume decât în mod ironic, stergându-și urmele din propria creație! Lăsând astfel un gol în urma sa. Pentru că ironia în toată infinitatea ei negativă nu lasă nimic să dăinuie. Sau lasă: "Nimicul".

K: Nu e chiar ceea ce am vrut să spun. Dar interpretarea mi se pare interesantă. Și nu e cu totul străină de ceea ce gândesc eu.

În concluzie: ironia "iubirii" urmărește drept țintă "Nimicul". Iar ironistul, când se referă la "iubire", emite o monedă care nu are valoarea ei nominală. Ci e, asemenea banilor de hârtie, un "Nimic". Și totuși tot comerțul sau cu lumea e făcut cu acest fel de bani.

Să trec, acum, la alt aspect al ironiei: seducția care o exercită. Prin seducție, Socrate, ca "om", ia locul Divinității pentru mascarea "Nimicului". Astfel, dacă privim la caracteristicile relației dintre Socrate și Alcibiade, îi vom da desigur dreptate lui Alcibiade când spune cum l-a batjocorit Socrate pentru iubirea sa. Întocmai ca și pe Charmides, Euthydem și alții. Prefacându-se că e îndrăgostit de ei în timp ce lui îi place cel mai mult să fie

el cel iubit, nu cel care iubeste.

Alcibiade își simte cu nemulțumire starea de sclav. Fuge de Socrate ca de sirene. Își astupa urechile spre a nu rămâne lângă el. Ba chiar deseori își dorește ca Socrate să nu mai fie în viață.

Dar tocmai pentru că esența ironiei constă în faptul că nu își da niciodată jos masca, iar schimbul proteic de masti e la fel de esențial pentru ea, ea trebuie să-i provoace în mod necesar îndrăgostitului atâta durere. Însă la fel cum ea are ceva care sperie, ironia are și ceva deosebit de seducător și fermecător: masca/mastile și misterul ei, comunicarea telegrafică pe care o porneste. Simpatia infinită pe care o presupune, clipa evanescentă dar indescriptibilă a înțelegerii. Care e îndată înlocuită de teama înțelegerii gresite. Toate acestea îl tin pe ascultător prizonier cu legături de nedezlegat.

G.M.: Pentru că, în dosul mastilor "proteice" ale ironiei, individul întrează (sau crede că întrează), totuși, "ceva". Îi face impresia că a reușit să dezlege misterul care îl mistuie și astfel să-l rupa din interioritatea lui. Desi, paradoxal, se și pierde în el. Și astfel poate trăi macar o clipă, sau clipe, de fericire. Pentru că, utilizând limbajul și dându-i celui "ceva" un nume: "Nimicul", obiectualizându-l astfel, îl poate privi de la distanță ca pe un lucru pe care îl contemplă dar la care poate renunța în orice moment.

K: De data asta e o interpretare care diferă complet de cea pe care o dau eu. Aș zice, mai degrabă, că în individ s-a dezvoltat de-acum o boala care e la fel de ironica cum sunt toate molimele. Facându-l să se simtă cel mai bine când e cel mai aproape de dezintegrare. Ironistul e vampirul care a supt sângele celui iubit și care, în același timp l-a racorit cu evantaiul, l-a adormit pentru a-l chinui cu vise nelinistite, cosmaresti. Așa cum e nevoie de un mare grad de sănătate pentru a începe să fi bolnav. Dar sănătatea nu se observă în plenitudinea ei pozitivă, ci în vitalitatea care hrănește boala în permanentă. Iar când boala este îndestulată, sănătatea dispare.

G.M.: Întreaga dumitale argumentare de până acum s-a bazat, aproape exclusiv pe "iubire" și "seducție". Care, zicem în mod uzual, ca ar fi "irrationale". Dar dacă ne referim la "rationalitatea" cunoașterii...

K: Și aici, sub masca "rationalității" ironia socratică poate înflori din plin. Pentru că, încă de la sofisti citire "omul este măsura tuturor lucrurilor". Și, în acest mod, substituirea Divinității cu Omul s-a săvârșit. Căci, evident, dintre toate vietuitoarele, "Omul" e singurul "rational".

Voi trece de la 'Banchetul' la 'Protagoras'.

La sfârșitul dialogului, Socrate și sofistul sunt lașiți, cum spune francezul "vis-à-vis au rien". Stau unul în fața celuilalt asemeni celor doi chelbosi care, după o lungă ceartă, în fine au găsit un pieptene. Sau, mai bine spus, întregul dialog aminteste de cunoscuta controversă dintre un

---

catolic si un protestant care au sfârșit prin a se convinge unul pe altul, pâna ce catolicul a devenit protestant si invers. Dar cele doua anecdote sunt doar niste analogii slabe care pot induce în eroare. Pentru ca, aici, Socrate devine din nou duplicitar. Pe de o parte vorbeste în mod "sofistic" cu sofistul. Iar, pe de alta, ca noua ipostaza, el priveste detasat-ironic la propriul dialog cu interlocutorul si la modul în care l-a pacalit pe acesta. Prin urmare Socrate îi sustrage, prin viclesug, lui Protagoras virtutile argumentative si când trebuie sa-l conduca pe acesta înapoi la ele, el le volatilizeaza. Si chiar utilizarea "sofismului" e în stare sa faca toate aceste. Si astfel avem, în acelasi timp, ironia sustinuta de dialectica sofista si dialectica sofista bazata pe ironie.

G.M.: De data asta stilistica paradoxal-ironica, pe care ai utilizat-o, m-a fascinat. Dar n-ai spus înca esentialul: legatura dintre "cunoastere" si "ironie".

K: O voi spune acum.

Socrate argumenteaza, făcând o concesie sofistului. Dar numai pentru a asigura o baza demonstratiei. Astfel el este de acord ca "binele" fiind placut, "cunoasterea" pe care o revendica în acest fel devine o arta a masurii, o fina rezonabilitate în domeniul "placerii". Dar o astfel de "cunoastere" se anuleaza mereu pe sine, întrucât se presupune mereu pe sine ca premisa. Precum o definitie circulara. Apare iar un "Nimic". Adica Socrate afirma o "cunoastere" care se autoanuleaza. Din cauza ca infinita calculare a circumstantelor placerii împiedica si sugruma însasi placerea. Vedem asadar ca binele e placutul, placutul depinde de savurarea placerii, care savurare depinde de cunoastere. Cunoasterea de o infinita masurare si alegere care anuleaza placerea. Si, prin urmare, si binele. Cu alte cuvinte, negativul rezida în nefericita nemulțumire întotdeauna necesara si inerenta oricarui empirism nelimitat (care provoaca senzatia "placerii" în mod hedonist). Iar ironia rezida în acel 'sa-ti fie de bine!' pe care Socrate i-l ureaza, la sfârșit, lui Protagoras. Ironia la puterea întâi consta în acest caz în construirea unei teorii a cunoasterii care se autoanihileaza. La puterea a doua, ironia consta în faptul ca Socrate se poarta ca si când ar fi ajuns din întâmplare sa apere afirmatia lui Protagoras, în ciuda faptului ca o distruge pe aceasta chiar prin apararea ei.

G.M.: Cred ca punând în evidenta modul în care ironia își arata coltii din umbra unor concepte extrem de reprezentative pentru noi: "iubirea" (asociata cu "irationalitatea") si "judecata corecta" (asociata "rationalitatii"), ai putea încerca acum unele generalizari. Fara însa a epuiza problema. Pentru ca, din nefericire, azi, cititorul nu prea mai are rabdare. Vrea sa înțeleaga rapid. Sau sa ramâna macar cu impresia ca a înțeles. Dar, de fapt, înțelege greu si uita repede. Asta-i situatia.

K: Ironia, asa cum pe scurt am descris -o ca negativitate, desi este un fenomen al antichitatii elene prin Socrate, ea își întinde tentaculele spre zorii modernitatii irupând în aceasta.

G.M.: Ca sa ajunga la maxima înflorire în ceea ce astazi se numeste "postmodernism" si care, dupa umila mea parere (dar si a altora), nu este altceva decât un modernism întârziat care își da ultima suflare, în mod ironic, în postmodernism.

K: Eu nu am de unde sa stiu. Pentru ca, evident, nu stiu ce-i postmodernismul care, pe vremea mea, înca nu aparuse.

Dar sa revin. Faimoasa maieutica a lui Socrate doreste sa instituie interioritatea individului, suspendând-o însa deasupra unui "Nimic" ce înghite totul: stat, societate, religie, filosofie, chiar, uneori, arta ca, în final sa se auto-devore.

G. M.: Pare un nihilism total.

K: Si chiar este. Ironistul mijloceste în ceilalti trecerea de la realitate la idealitate. Iar infinitatea ideala, atât ca pozitivitate cât si ca negativitate infinite, este neantul care face sa dispara întreaga multitudine a vietii.

G.M.: Cum?

K: Ironistul se ridica ironic deasupra oricarei relatii intersubiective, cultivata întotdeauna momentan si depasita prin autorepliere hedonica în virtutea unei libertati nelimitate.

G.M.: Întocmai ca Nietzsche care hedonic-dionisiac ajunge, în final la "vointa de putere" a unei astfel de "libertati nelimitate" ?

K: Asa o fi. Dar, iarasi, nu am de unde sti ce a vrut sa spuna Nietzsche. Dintr-un motiv evident: nu ne-am intersectat când traiam ambii, dar decalat, pe acolo, pe la voi.

Însa ironistul desi le smulge discipolilor valul opiniilor primite necritic, desi le prilejuieste bucuria descoperirii unui alt tip de asa zisa varietate, este, în final, incapabil sa-i sporeasca interior. Lipsind cunoasterea de sine de orice continut concret. Efectul de bumerang survine când infinita negativitate a ironistului sfârseste în dizolvarea propriei persoane.

G.M.: Adica?

K: Delicatul joc al muschilor ironiei presupune un dinamism neîncetat, elibereaza sinele din chingile imediatitatii, formeaza o comunitate de initiati care comunica telegrafic, eliptic, paradoxal si rafinat; schimba cu nonsalanta mastile posibilitatilor existentiale, se pierde voluptos într-o infinitate interioara care se dovedeste însa, în final inexistentă deoarece întoarcerea analitica asupra ei nu se face în "interior" ci din "afara". Prin "exterioritatea" perversitatii hedonice a ludicului.

G.M.: Ce este rau în asta. Nu tocmai ludicul, placerea sa, ne face liberi si

creativi? Cu toate ca rezultatul creativitatii apare (poate fi "vazut"), numai în "exterioritate"? Dar, practic, nu intereseaza în ce mod o "interioritate" chiar si "inexistenta" produce. Rezultatul conteaza!

K: Aici este exact punctul critic. Pentru ca latura umbroasa a ironiei se manifesta printr-o negativitate pura si totala, vampirism, dezagregare.

G.M (luându-i lui K vorba din gura): entropic-ontologica - sa-ar putea spune azi ...

K (continuând fara sa tina seama de întrerupere): pe fondul unei închipuite libertati totale. Apare astfel o nivelare a multiplicitatii, o uitare de sine într-o idealitate ce dispretuieste tocmai unicitatea imprezibila a celuiilalt, autonomia pe care fiecare dintre noi, mai mult sau mai putin constient, o cautam. Si totul se sfârseste printr-o închistare, de fapt o continua lipsa de relatie cu lumea din care ironistul se retrage cu o sceptica rezerva. Si toate astea mustesc si razbat, pentru cine are ochi de vazut, de sub masca asa zisei creativitatii jucause care se manifesta în exterior printr-o infinita ciclare. Dar, sa nu uitam, are o sursa adâncă: "Nimicul".

G.M.: pare o ciclare "elipsoidala" as spune, din "afara" în "înăuntru" si apoi iar în "afara"; continuând tot asa *ad infinitum*; între doua focare ex-centrice: unul exterior, prin aparitii imprezibile, jucause, "browniene" (ca sa folosesc un termen care pe vremea dumatiale nu exista dar acum e în voga) în jurul acestui "centru" dar care nu semnifica decât o artificialitate straina ("jocuri de limbaj" ar spune Wittgenstein², care nu au nici o semnificatie, nici un înteles în afara celui al "contextului" fiecarei aparitii absolut unice); celalalt interior, "Nimicul", disolutia totala care conduce tocmai la acea stranie artificialitate în exterior de care am vorbit.

K: De data asta ai înteles perfect ce am vrut sa spun (cu exceptia apelului la Wittgenstein pe care, atunci când eram pe acolo, pe la voi, nu l-am întâlnit). Si sunt curios sa pun si eu o întrebare: Ce s-a întâmplat apoi, pâna în zilele dumatiale, cu "elipsoidul" de care ai vorbit; care totusi a însemnat o ciclare "spatiala", desi în gol ?

G.M.: Da. "Elipsoidul" era, într-adevar, spatial. El a devenit azi însa un simplu cerc într-un spatiu bi-dimensional. Deoarece "centrul" interior al elipsei ("Nimicul") a devenit si el "exterior" în plina lumina a empiricului. Pentru ca azi nimic nu mai este cert si/sau previzibil. Traim într-o disolutie, o evanescenta care se adânceste din ce în ce mai virulent. Si astfel cele doua "centre" suprapunându-se, nu mai ramâne decât o circularitate plana al ludicului unei false creatii. Si asta nu e nimic. Pentru ca si "cercul" tinde sa devina nu o linie - proiectie a unei miscari circulare sau a balansului infinit,

---

² Wittgenstein, *Op. cit.*

---

neamortizat al unui pendul, ci numai un punct fara dimensiuni. Sau cu "dimensiunea" NIMICULUI. Tindem astfel sa ajungem sa traим într-un "ironism" la o putere exponentiala.

K: Se pare ca depasirea ironiei modern(iste) mosita de idealismul solipsist al lui Fichte si dusa la limita de trei eroi ai romantismului german: Friedrich Schlegel, Ludwig Tiech si Karl Solger, pe care am prevazut-o, are deja loc.

G.M.: Asa e. Si astfel a aparut ceea ce azi se numeste "post-modernism", asa cum am mai spus.

Totusi, ma întreb, ironia si, corelat, ironismul, în afara laturii sale întunecate, "vampirice" (cum o numesti) nu are nici un fel de conotatie pozitiva?

K: Ba, da. A fi ironic nu înseamna sa nu cunosti împrorspatarea si întarirea care constau în a te dezbraca atunci când aerul devine prea apasator si a te arunca în marea ironiei, bineînteles nu pentru a ramâne acolo, ci pentru a reveni mai sanatos, vesel si usor în aerul care ti se parea irespirabil si care a devenit deodata o adevarata încântare.

M. G.: Cred ca este firesc sa ai ultimul cuvânt în discutia noastra.

K: Marturisesc ca o sageata a durerii mi s-a implantat de mic în inima. Atâta timp cât ramâne acolo am fost si sunt ironic.

Dar, în acelasi timp, sunt constient ca ironia este o dezvoltare nefireasca care, asemenea ficatului anormal al gâstelor de Strasbourg, sfârseste prin a-i îmbolnavi pe cei implicati în ea.

M. G.: Si totusi, nu ma pot abtine: poate ca e timpul, pâna nu va fi prea târziu, sa ne avântam, dupa ce ne-am racorit, iesind din marea ironiei, spre profunzimile înaltului. Însa nu speculativ, printr-o intuitie a "abstractului" care se mai numeste si a "intelectului", ci printr-una de alta natura.

Fizicianul-Matematician (care, pâna acum, desi sosise mai de mult, a ascultat în tacere): Poate ca e vorba de o intuitie "fizico-matematica". Care, desi pare, la rândul sau, "abstracta", nu e asa. Pentru ca ea nu "lucreaza" cu vaguitatea ideilor din lumea platonica în care ele, desi se afirma ca au "forma", practic, nu o au; pentru ca e absurd sa existe o "forma" fara nici un fel de "carne" care s-o sustina; si nici "miscare". Ci cu structuri care se schimba neîncetat, într-o dinamica continua. Ori a avea "structura" înseamna a avea o oarecare "forma" a avea un alt fel de "carne", a deveni "concrete", a fi "delimitate" dar si corelate unele cu altele. Precum "Logosul Divin" heraclitean care numai static nu e. Caci, o data emis de Creator, se auto-dezvolta la infinit. Într-un topos (ma feresc sa spun "spatiu") de dincolo de fizica particulelor elementare. Într-un topos caruia, conventional, îi putem atribui si lui "infinitatea". Pentru ca limbajul curent nu are termeni adecvati pentru a-l caracteriza. Dar despre care deja putem

obține informații, într-adevăr indirecte, chiar prin măsurători "fizice" care, deocamdată, se pot desfășura doar (și încă) în lumea particulelor elementare. Și care indică comportări cu totul neuzuale ale acestora. Rezultate ale acelei, mai profunde, "materii" noi, cu forme absolut "stranii".

Și aceasta, și pentru ca:

'Cu cinci ani în urmă, am avut o experiență extraordinară ... Stateam pe malul oceanului într-o după-amiază de vară târzie privind valurile ce se rostogoleau și ascultându-mi propria respirație când, deodată, am devenit conștient (I suddenly became aware) de întregul mediu înconjurător angajat într-un gigantic dans cosmic... Am "văzut" cascade de energii venind din alt areal în care particulele erau create și distruse într-o pulsație ritmică; am "văzut" atomii elementelor propriului meu corp participând la acest dans cosmic al energiei, i-am simțit ritmul și am "auzit" sunetul sau și, în acel moment, am știut că acesta era Dansul lui Shiva... Această experiență a fost urmata, în timp, de altele similare care m-au ajutat, treptat, să realizez ... că lumea fizicii actuale este în [deplină] armonie cu stravechea înțelepciune Orientală' (Fitjorf Capra, un fizician specializat în fizica energiilor înalte³)

În acord cu cele redat anterior, putem să încercăm continuarea experienței lui Capra după cum urmează. Dacă (EU) sunt o concentrare de "energie", în interiorul unui "ocean energetic", un fel de insulă dar care nu "plutește" la suprafață, ci se află în interiorul oceanului, nefiind aparent fixată de nimic, ci într-o continuă mișcare în raport cu alte "concentrări" similare, atunci "vad", jur-împrejur, cum apar și dispar instantaneu "flash"-uri "energetice". Devenind conștient de "integrarea" mea în "ocean" voi "vedea" cum astfel de "flash"-uri apar nu numai jur-împrejurul meu, dar chiar în mine însumi, schimbându-mă neîncetat deși, aparent, rămân aceiași. Și mai "vad" cum în jurul meu alte entități asemănătoare mie se ivesc, se schimbă și apoi dispar și "știu" că, solidar cu ele, mă nasc și dispar, mă nasc și dispar... în mii, miliarde de "flash"-uri "energetice" care constituie chiar "apa" ce mă înconjoară - acest TOT întretesut, (EU) fiind doar o "picătură" din el.'

Iar: 'în modul nostru uzual de gândire, această presupune o noțiune a spațiului-timpului în care o coardă vibrează precum și progresia timpului care ne permite să urmărim schimbările formei (corzii) de la un moment la altul. Dar în starea deschisă, înainte ca aceste corzi care fac fabrica cosmică să se apuce de lucru ... nu există realizare de spațiu și timp. Chiar și limbajul nostru este prea slab și învechit pentru a putea exprima aceste idei pentru ca,

---

³ Fitjorf Capra, *Tao of Physics*, Fontana Collins, 1975.

de fapt, nu exista nici un fel de notiune pentru "înainte". ...Imaginarea unei astfel de ... prima stare a existentei, în care nu exista notiunile de spatiu si timp asa cum le cunoastem, duce pentru majoritatea oamenilor puterea lor de înțelegere la limita sa (cert, acest lucru se întâmpla cu mine - e vorba de Brian Green, n.m. F-M.)... Cu toate acestea, este de înțeles ca va fi necesar sa gasim un termen pentru aceasta idee si s-o înțelegem înainte de a putea aprecia cum se cuvine teoria corzilor. Ratiunea este ca formularea prezenta a teoriei corzilor presupune existenta spatiului si timpului în interiorul acestor corzi care se misca si vibreaza.... noi nu ar trebui sa constrângem teoria fortând-o sa opereze în interiorul sau cu un cadru al unui spatiu-timp preexistent. Mai curând....ar trebui sa permitem teoriei corzilor sa creeze propria arena a spatiu-timpului plecând dintr-o configuratie fara spatiu-timp.... Gasirea aparatului matematic adecvat pentru formularea teoriei corzilor fara a se recurge la notiunile pre-existente de spatiu-timp este una dintre cele mai importante provocari care stau în fata teoreticienilor' (Brian Green, unul dintre co-fondatorii teoriei "Stringurilor"⁴).

Si, în fine:'Avatamsaka Sutra', (cunoscuta si sub numele de "Flower Garland Sutra") contine 'The Jeweled Net of Indra', un model fascinant în care universul este reprezentat ca o retea complexa, o plasa, ale carei noduri sunt perle ce se reflecta nu numai pe sine sau unele în altele, dar oglindesc în ele întregul Cosmos *ad infinitum*⁵. O analogie cu unele teorii stiintifice contemporane din fizica cuantica si subcuantica, comportamentul neuronilor sau modul de functionare a internetului este imposibil de scapat.

K: Si poate daca azi as fi printre voi, as formula o alta teorie abstracta (un pleonasm - orice teorie filosofica este "abstracta") a "ironiei". Dar ma consolez în mod ironic: orice abstractiune (repet "filosofica") auto-contine germeii propriei distrugerii. Spre deosebire, poate, de ce se întâmpla prin fizica (si matematica).

G.M.: Dar totusi "poate" ca acum a venit timpul adevaratilor poeti-matematicieni-fizicieni-filosofi etc. (reintegrati în una si aceiasi persoana, lasând la o parte diversele masti ale unor personalitati multiple) care sa înceapa sa "vorbeasca" despre acest "topos-interludiu" (dintre noi, cei de aici si Divinitate). Lasând (înca?!) Divinitatea în pura ei nedeterminare a celui "UNU" platonician. Dar, tot înca "poate", nu ne întoarcem oare la mituri, inclusiv ale Extremului Orient, "vazute" astazi de fizica-matematica

---

⁴ Acest citat, expus si într-un text anterior, este din: Brian Green, *The Elegant Universe, Superstrings, Hidden Dimensions, and The Quest for The Ultimate Theory*, Vintage Random House, 1999.

⁵ <http://www.heartspace.org/misc/IndraNet.html>

într-o noua lumina? Si asta pentru ca însusi Aristotel spunea: "mitul este o inventie care are putere de adevar si care deci reprezinta adevarul".

K: Adaugând ca însusi Socrate nu mai este ironic si nici umbra lui Platon, recurgând el însusi la mituri când jocul cu "abstractiunile" (filosofice) îl depaseste în momentul în care se pregateste pentru a muri (putin).